

Böcker

Bo Axell–Birgitta Swedenborg, Milton Friedman och ekonomipriset

Akademilitteratur, Stockholm 1977, 112 s, ca 32 kr.

Bo Axell och Birgitta Swedenborg har på Vetenskapsakademiens uppdrag gjort en genomgång och analys av tidningsdebatten om Milton Friedmans nobelpris. Förutom i rapporten till akademien har detta resulterat i en debattbok.

Inledningsvis görs en genomgång av nyhetsrapporteringen och debatten om Friedman. Författarnas slutsatser av denna genomgång blir (1) den svenska pressen spred osanningar när den rapporterade att Friedman var rådgivare åt Chilejuntan och åkt i skytteltrafik mellan Chicago och Santiago, (2) den debatt som fördes på kultur- och ledarsidor, i första hand i DN, hade kraftig slagsida åt det Friedman-fientliga hållet, (3) rapporteringen var väsentligt mer negativ mot Friedman i svensk press än i engelsk och amerikansk. Här uppehöll man sig huvudsakligen vid hans samreöre med Chile, medan engelska och amerikanska tidningar främst skrev om hans vetenskapliga insatser.

Bokens slutsatser i denna del har fått ett blandat mottagande. Till de kritiska rösterna hör Jan Magnus Fahlström (DN 28/6 och 8/7), som har tagit upp en del av de pressetiska aspekterna, och vi själva (AB 30/6), som har hävdats att författarna undanhåller viktig information om vad Friedman gjorde och vilken roll han har spelat i Chile. Se också diskussionen i SvD (16/6, 26/6 och 3/7) och Harald

Wigforss positiva anmälan i svensk landsortspress omkring 20/6. Vi ska här inte upprepa argumenten om dessa frågor utan i stället ta upp ett par av de punkter som författarna diskuterar i del II av boken.

I del II, "frågor i den svenska Friedman-debatten", diskuteras (a) huruvida Friedmans råd i Chile var goda eller rentav de enda som är förenliga med nationalekonomiskt vetande, (b) huruvida Friedmans uppfattningar i ekonomisk-politiska frågor beror på avvikande värderingar eller på avvikande verklighetsuppfattning och (c) huruvida det, såsom Gunnar Myrdal hävdats, föreligger en grundläggande skillnad mellan en "mjuk" vetenskap som nationalekonomi och de "hårda" naturvetenskaperna.

Friedmans råd

Det avsnitt där Friedmans råd till Chile behandlas består till största delen av en presentation av den teori om sambandet mellan inflation och arbetslöshet som Friedman varit med om att utveckla.

Denna teori säger att arbetslösheten i det långa loppet bara kan hållas under en av institutionella förhållanden given nivå till priset av en ständigt accelererande inflation; den kortsiktiga Phillippskurvan förskjuts ständigt utåt. Som Axell/Swedenborg visar har man funnit visst empiriskt belägg för denna teori i ett antal

industriländer. Men kapitlet heter "Friedman och Chile". Hade man då inte kunnat vänta sig att några av de många empiriska studier som gjorts av den chilenska ekonomin (t ex de Vylder [1976] och Analysis of Development Problems [1973] kap 13 och 14) behandlats? Och hade det inte varit naturligt att fråga sig om de institutionella antaganden som Friedmans analys bygger på gäller för ett u-land som Chile?

Det har t ex hävdats att en expansiv politik i u-länder tenderar att förskjuta den kortsiktiga Phillipskurvan inåt genom att den drar in utbildad arbetskraft i den moderna sektorn av ekonomin (Modigliani-Tarantelli [1973]). Om det är så skulle en expansiv politik kunna leda till såväl minskad arbetslöshet som minskad inflation på sikt.

När författarna helt bortser ifrån de specifikt chilenska förhållandena är de emellertid i "gott" sällskap. Nobelpristagaren Friedman känner sig inte heller tvingad att bygga användandet av sin teori på några djupare kunskaper om Chile [Friedman 1977].

Men Friedman och Axell/Swedenborg undviker inte endast en diskussion av den nya inflationsteorins relevans för u-länder. De diskuterar inte heller inflationens beroende av ekonomins struktur, en fråga om vilken det finns en flora av ekonomisk-teoretisk litteratur. Inte heller ifrågasätter de på någon punkt Friedmans enkla tes att det bästa sättet att befrämja tillväxt i u-länder är att bekämpa inflationen och införa en fullständigt oreglerad ekonomi. De råd som Friedman ger är ju inte originella. Resultatet av deras tillämpning kan vi studera i ett flertal länder. En minskad offentlig sektor har under hela efterkrigstiden varit den patentmedicin som IMF ordinerat vid inflations- och betalningsbalansproblem [Hayter 1971]. Det är knappast att göra sig skyldig till någon överdrift att påstå att denna politik inte förefaller att ha skapat de bästa förutsättningarna för tillväxt i Latinamerika.

Vidare framställer Axell/Swedenborg Friedman som en stor förkämpe för frihet, en roll som han själv gärna vill spe-

la. Men vad är det för en frihet han i praktiken månar om? Den politik för inflationsbekämpning som Friedman förordar i Latinamerika har regelmässigt gått hand i hand med ökat förtryck. Den gjorde det i Brasilien i mitten av 1960-talet, den gör det i Chile och Peru i dag. Borde inte Axell/Swedenborg något ha berört denna frågeställning? Den var ändå en huvudfråga i den debatt de säger sig analysera.

Värderingar och verklighetsuppfattning

Axell/Swedenborg för ett långt resonemang där de menar att Milton Friedman har ungefär samma värderingar som de flesta av oss. Möjligen är han mer för frihet än andra. Det är bara det att han har en verklighetsuppfattning som är lite ovanlig. Och därför intar han ståndpunkter som uppfattas som reaktionära.

Att skilja på värderingar och verklighetsuppfattning är vetenskapsteoretiskt vanskligt. Men låt oss följa författarnas exempel. Axell/Swedenborg påstår att Friedmans grundläggande värderingar inefattar "en önskan att gynna (eller snarare motstånd mot att missgynna) minoriteter, fattiga och låginkomsttagare..." (s 90). Det är orden inom parentes som är sanna. Ingenstans i Kapitalism och frihet uttalar sig Friedman entydigt för inkomstomfördelning annat än som välörenhet. I sin Chile-föreläsning säger han:

"För det första, om man gör av med andras pengar så finns det ett enda sätt att få dem: genom tvång. För det andra, vem är lika skötsam med andras pengar som med sina egna? Och för det tredje, vem är skickligast på att använda sina egna pengar? Den fattige? Den okunnige? Nej, ingalunda: den rike, den som har det bra, den som lyckas inom andra områden."

Är detta uttryck för värderingen att jämlikhet är av ondo? Eller är det bara uttryck för verklighetsuppfattningen att rika har större glädje av pengar än de fattiga? Axell/Swedenborg undviker att diskutera frågan. Och det är kanske klokt. Ty driver man linjen att Friedmans avvikande uppfattning i centrala ekono-

misk-politiska frågor beror på en avvikande verklighetsuppfattning, måste man antingen tycka att denna är vetenskapligt grundad eller ifrågasätta Friedmans vetenskapliga kvalifikationer. Argumentationen blir onekligen starkare om man medger att Friedman är ointresserad av inkomstomfördelning.

Till de vetenskapsteoretiska diskussionerna i boken hör även frågan om nationalekonomins karaktär. Den avfärdas med två långa citat av Friedman och Popper, utan någon kommentar av författarna och utan någon antydning om att det finns vetenskapsteoretiska nyanser till Friedmans och Poppers positivism!

Vetenskapsmän i politiken

Sammanfattningsvis tycker vi att Axell/Swedenborg inte går till botten med någon av de viktiga frågor som behandlas. Vi har tagit upp ett par punkter där vi tycker att författarna med ganska enkla medel hade kunnat ge bokens andra del, den som inte direkt refererar tidningsdebatten, ett större intresse.

Nu har denna del i stället blivit ett försvar för Friedmans ståndpunkter. Kanske bottnar denna attityd i att författarna liksom "många andra akademiska nationalekonomer reagerade mot det osak-

liga sätt på vilket en internationellt erkänd vetenskapsman misstänkliggjordes i den svenska debatten" (ur förordet). Men finns det någon anledning att förvåna sig över att en person som i likhet med Milton Friedman ger sig in i debatten om politiska frågor med starkt förenkla argument drabbas av den politiska debattens vanliga tjuvnypp? När Axell/Swedenborg å Friedmans vägnar påtar sig rollen av sårad oskuld är det inte riktigt klädsamt.

Civilekonomerna *Peter Englund* och
Lars Heikensten
Handelshögskolan i Stockholm

Referenser

- Analysis of Development Problems — Studies of the Chilean Economy* [1973] red. Eckaus, R. S. & Rosenstein—Rodan, P. N., North-Holland
- Friedman, M., [1977], "Recept för Chile", *Ekonomisk Debatt*, årg 5, nr 1
- Hayter, T., [1971], *Aid as Imperialism*, Penguin
- Modigliani, F. & Tarantelli, E., [1973], "A Generalization of the Phillips Curve for a Developing Country," *Review of Economic Studies* pp. 203—223
- de Vylder, S., [1976], *Allende's Chile: The Political Economy of the Rise and Fall of the Unidad Popular*, Cambridge Latin American Studies